

FELHASZNÁLÓK ÉS HASZNÁLAT

Általános kérdések

00/404

NICHOLAS, David – DOBROWOLSKI, Tom – HUNTINGTON, Paul [et al.]: The information „player”: a new concept for the information user = *Aslib Proc.* 52.vol. 2000. 5. no. 163-165. p.

Az információs „játékos”: új fogalom az információhasználó helyett

Használó

Ahhoz, hogy megértstük, mi is zajlik az új digitális információs környezetben új szótárra van szükségünk. Még a reneszánsz szókincsét használjuk, pedig már egy virtuális világban dolgozunk. Az új nyelv szükségét mindenekelőtt azok érzik, akik kapcsolatba kerültek az internettel, a webbel, az intranettel, a WAP mobiltelefonokkal. Egy dinamikus bonyolult és kifinomult információs közegben élünk, s ezt kell tükröznie a terminológiánknak, gyakorlatunknak és gondolkodásunknak is.

Nem szabad lebecsülni a nevek jelentőségét. A terminológia hajtóereje a gondolkodásnak, még inkább azoknak a személyeknek a fogalmainak, akiket szolgálunk.

Meg kell változtatnunk szavainkat, hogy megváltozzék gondolkodásunk. Kulcsszerepet játszik a „használó” elnevezés. Használónak nevezzük azt, aki használ vagy használhat egy információs szolgáltatást; ez nem fejezi ki azt a bonyolult viszonyt, amely létrejön egy személy és a mai interaktív információs rendszerek között, túl passzív és túl mechanikus. Eljött az idő, hogy elhagyjuk, vagy pontosan írjuk le megváltozott értelmét.

Helyesebb lenne az „információs játékos” kifejezés használata. („Játékos abban az értelemben, ahogyan a sportban vagy az üzleti világban használják). Ez az új terminus tükrözi a mai információkeresés négy jellegzetességét.

Interaktivitás. A használó egydimenziós, vagy legalábbis lineáris tevékenységre utal, míg a játékosnak többdimenziós fejlődő szerepe van. Egyre újabb utakat keres a cél eléréséhez. A játékos a rendszer része, a használó kívül áll a rendszeren. A játékos az információs térben tevékenykedik, a használó használja az információs rendszert.

Rekreációs jelleg. A mai információs rendszerek egyre inkább mindennapi életünk részeivé válnak, különösen, hogy a mobiltelefonok megjelentek az információkeresés területén is. Az információkeresés ma már nem csak a szakmai problémák megoldásával kapcsolatos, hanem a szellemi rekreációra is jellemző.

Társadalmi jelleg. Az információszerzés társadalmi tevékenység. A játékosok valaki másokkal játsznak a játékot, s más-más társadalmi szerepük van (pl. tanár és tanítvány, politikus és szavazó, újságíró és olvasó).

Versenyjelleg. A szükséges információ megtalálása – vagy meg nem találása – költségelem, akár pénzben, akár időben kifejezve. Nyerni és veszíteni is lehet az információ lokalizálásának játékában. A játékosok információs beruházóknak is tekinthetők.

A játékos kifejezésnek van néhány más fontos összefüggése is. A játékos, mint fogyasztó, nincs annyira kiszolgáltatva pl. a könyvtárközi kölcsönzést intéző könyvtárosnak. A játékos nézője, de szereplője is a játékfolyamatnak. A játékos nagyon is megfelel az internet nyelvezetének, s csak akkor szólíthatjuk meg az internetet használó tömeget,

ha beszéljük nyelvét. A játékos fogalmának bevezetése segít megérteni az emberek és az információs rendszerek közötti interaktív viszonyt. S végül: az új fogalom jobban az egyénre és szükségleteire irányítja figyelmünket.

(Papp István)

Használat- és igényvizsgálat

00/405

BROWN, Frederick L.: What users know and why they know it: an examination of search behavior and search service rules = Internet Ref.Serv.Q. 4.vol. 1999. 4. no. 57-73. p. Bibliogr.

Keresési szokások és a keresőrendszerek szabályainak vizsgálata

Gépi információkeresési rendszer; Használói szokások; Számítógép-hálózat

[A forrás-folyóirat az alábbi címen szerezhető be: HAWORTH DOCUMENT DELIVERY CENTER, Haworth Press, Inc., 10 Alice Street, Binghamton, N. Y. 13904]

A tanulmány négy-négy gyakorlott, Northern Light rendszert, illetve Yahooot használó kereső keresési szokásait vizsgálja. A résztvevőket, akik a Washingtoni Egyetem könyvtár- és információtudományi tanszékének hallgatói, akkor figyelték meg, amikor szokásos keresőszolgáltatuk során könyvtári referenz típusú kérdésekre keresték a választ. Mind egyik résztvevő ugyanazt a kérdést kapta. Keresési stílusuk tükrözi azokat az eltérő szabályokat, amelyeket a két keresőrendszer a keresés karakterláncánál alkalmaz. A Northern Light-keresők sokkal inkább használták a Boole-operátorokat, mint a Yahoo-keresők. Az előbbieket szívesebben írtak nagybetűkkel és gyakrabban használták a csonkolást. Ugyanakkor ők voltak azok, akiknek gondot okozott

választott keresőrendszerük szabályainak pontos meghatározása, holott ezek nyilvánvalóan befolyásolták keresésüket.

(Autoref.)

00/406

BELZILE, Sylvie – KNEALE, Jean [et al.]: NRC clients' perceptions of electronic resources and use of CISTI's virtual library = Internet Ref.Serv.Q. 4.vol. 1999. 4. no. 5-16. p. Bibliogr. 8 tétel.

Hogyan vélekednek a kutatók az elektronikus források és a CISTI (a Kanadai Tudományos és Műszaki Információs Központ) virtuális könyvtárának használatáról?

Elektronikus könyvtár; Felmérés; Kutatás információellátása; Országos szakkönyvtár -természettudományi és műszaki; Szolgáltatások

[A forrás-folyóirat az alábbi címen szerezhető be: HAWORTH DOCUMENT DELIVERY CENTER, Haworth Press, Inc., 10 Alice Street, Binghamton, N. Y. 13904]

A cikk a Kanadai Tudományos és Műszaki Információs Központ (CISTI) két éve létező virtuális könyvtárának kutatói környezetben való fogadtatását és használatát, illetve az ezzel kapcsolatos vizsgálati eredményeket mutatja be. A felmérést a Kanadai Országos Kutatási Tanács kutatói és az őket segítő munkatársak körében végezték. A tapasztalatok szerint a kutatók kedvezően fogadták az elektronikus források használatát, bár volt némi eltérés a kétféle használói csoport között. Meglepő módon a kutatók elfogadják és élvezik a digitális környezet adta lehetőségeket. Pozitív az összefüggés a digitális források használata és a képzettségi szint között, de a hagyományos könyvtárban való tartózkodás és ott elektronikus források használata nem bizonyult népszerűnek. A felmérés eredményeit felhasználják a webhely újratervezésénél és képzési programok szervezésénél.

(Autoref.)

00/407

WEINGART, Sandra J. – ANDERSON, Janet A.: When questions are answers: using a survey to achieve faculty awareness of the library's electronic resources = Coll.Res.Lib. 61.vol. 2000. 2. no. 127-134. p. Bibliogr.

Amikor a kérdések maguk a válaszok: milyen tanulságokkal járt az elektronikus források bemutatása oktatók számára

Adatbázis; Felmérés; Figyelőszolgálat; Igény

Az Utah-i Állami Egyetem könyvtárában több mint egy évtizede gyűjtik az elektronikus dokumentumokat, mára a gyarapítási költségvetés 11%-át ezekre költik. Egy kérdőívvel felmérés keretében 1998 januárjában az intézmény vezetőit és oktatóit (881 fő) meginterjúválták arról, mennyire ismerik és használják a különböző adatbázisokat és a könyvtár elektronikus információs szolgáltatásait. A megkérdezettek a kérdőívvel együtt megkapták a rendelkezésre álló 55 adatbázis annotált jegyzékét, az elérési módszerek szerinti csoportosításban (a campuson, a könyvtárak on-line CD-ROM hálózatán, csak a referenszrészleg kijelölt munkaállomásain, az egyetem domainjén, a könyvtár on-line katalógusán keresztül). A válaszolók aránya 50%-os volt.

Az adatbázisok közül a Dissertations Abstracts volt a legismertebb, ezt követte a Current Contents és az ERIC. Az adatokat később tanszéki bontásban is áttekintették, és a szakreferenseknek is átadták. A megkérdezettek munkájukhoz a Dissertations Abstracts-et tartották a legfontosabbnak, de az oktatók nagyobb arányban használták, mint tanítványaik. Viszonylag kevesen válaszoltak a használat bonyolultságával kapcsolatos kérdésekre. A válaszolók 68%-a volt tisztában azzal, hogy az adatbázisokat távolról is elérheti, és 54% élt is ezzel a lehetőséggel. A válaszolók 23%-a részesült képzésben egy vagy több adatbázis használatáról, 40%-uk minősítette a képzést a megfelelőnél jobb színvonalúnak, 50% megfelelőnek és 10% nem megfelelőnek.

A felmérésnek az volt a legfőbb tanulsága, hogy az egyetemi könyvtáraknak többet kell tenniük annak érdekében, hogy a használók megismerjék az elérhető elektronikus forrásokat. A válaszolók kifejezték azt az igényüket, hogy több tájékoztatásra, írásos útmutatókra és segítségre lenne szükségük az elektronikus források távoli elérésével kapcsolatban. Nagyra értékelték viszont az adatbázisokról és az elérési módokról szóló ismertetőket. Jelezték, hogy már maguk a felméréshez készített adatbázis-ismerető is sokat jelentettek igényeik kielégítésében. A felmérés eredményeit és az észrevételeket, valamint a könyvtárosok utóbbiakra adott válaszait elhelyezték a könyvtár honlapján.

(Hegyközi Ilona)

00/408

FERNANDEZ, Leila: Scholarly communication in the sciences – a third world perspective = Internet Ref.Serv.Q. 4.vol. 1999. 4. no. 19-27. p. Bibliogr.

Tudományos kommunikáció a kutatók között – a fejlődő országok perspektívájából

Felmérés; Könyvtárosi hivatás; Kutató -mint olvasó; Online információkeresés; Számítógép-hálózat

[A forrás-folyóirat az alábbi címen szerezhető be: HAWORTH DOCUMENT DELIVERY CENTER, Haworth Press, Inc., 10 Alice Street, Binghamton, N. Y. 13904]

A cikk a legfontosabb indiai kutatóintézetek tudósai és információs szakemberei körében végzett felmérés segítségével azt mutatja be, hogyan hat az internet a tudományos kommunikációra. A szerző célja az indiai tudósok és információs szakemberek információkeresési és internethasználati szokásainak felderítése volt. Az internethasználat témakörök szerinti megoszlásának meghatározása érdekében a felmérésbe fizikusokat, matematikusokat, vegyészeket, orvos-biológusokat és információs szakembereket vont be. A cikk a tudósok véleményét is

tükrözi a tudományos kommunikáció legújabb fejleményeiről, és vizsgálja az indiai könyvtárosok és információs szakemberek szerepét az elektronikus világban.

(Autoref.)

00/409

TENOPIR, Carol – READ, Eleanor: Patterns of database use in academic libraries = Coll.Res.Lib. 61.vol. 2000. 3. no. 234-246. p. Bibliogr. 17 tétel.

Adatbázis-használati szokások észak-amerikai felsőoktatási könyvtárakban

Adatbázis; Felsőoktatási könyvtár; Használói szokások

Véletlenszerűen kiválasztott amerikai és kanadai felsőoktatási könyvtárakban felmérést végeztek az adatbázis-használat jellemzőinek kutatására. Kiderült, hogy a vizsgált intézménytípusok az adatbázis-használat tekintetében közös jellemzőkkel rendelkeznek. Így például a kereskedelmi on-line adatbázisokat leggyakrabban a hét elején, a déli órákban és a vizsgaidőszakok végén (a jelen féléves minta esetében novemberben) használják a leggyakrabban. Átlagosan aránylag kevés használó használja egyidejűleg az adatbázisokat. A válaszok szerint sok egyéb tényező is befolyásolja még a használatot, például a képzés szintje, a távoli bejelentkezés lehetősége, és az adatbázis elérhetősége a könyvtár honlapjáról, de statisztikai szempontból ezek egyike sem jelentős.

(Autoref.)

Lásd még 346, 395

Használók képzése

00/410

HOMANN, Benno: Informationskompetenz als Grundlage für bibliothekarische Schulungskonzepte = Bibliotheksdienst. 34.Jg. 2000. 6. no. 968-978. p.

Információs jártasság mint a használóképzési programok alapja

Használói szokások; Használók képzése -felsőoktatásban

Az állomány-orientált könyvtárakat fokozatosan felváltják az információszolgáltatási központtá válók, melyek ideális helyszínei lehetnek az információs társadalom által megkövetelt permanens tanuláshoz is. A könyvtár az az intézmény, amely egy helyszínen összegyűjtve tudja felkínálni a különféle információhordozókat, és e téren tapasztalt személyzete képes megfelelő segítséget adni az önálló információhasználat elsajátításához. A „tanító könyvtár”, a teaching library az Egyesült Államokban már évtizedek óta része a tanítás ill. a tanulás mindennapjainak, a német könyvtárakat azonban e téren évtizedes lemaradás jellemzi. A „tanító könyvtár” kialakításához szükséges

- az alapvető koncepció kialakítása,
 - az információ-didaktikai módszerek kimunkálása,
 - megfelelő oktatási terek kialakítása,
 - a feladatban részt vevő könyvtárosok kiképzése.
- A „tanító könyvtár” koncepcionális megalapozásához már rendelkezésre állnak az információs folyamat kidolgozott modelljei. Ilyen pl. Kuhltau: Information Searching Process modellje, mely az egyéni információkereső és -feldolgozó folyamat leírásánál a kognitív és az emocionális tényezőket (pl. „küszöbfélelem”, „elbizonytalanodás”) egyaránt figyelembe veszi, vagy Eisenberg és Berkowitz Six-Big-Skills elnevezésű modellje. (Lépcsőfokai: 1. Az információszükséglet meghatározása. 2. A megfelelő információs forrás kiválasztása. 3. Az információs rendszer használata. 4. Az információk kiválasztása és értékelése. 5. Szintézis: az

információk újraértékelése. 6. Az információk beépítése a döntési folyamatba.) Az amerikai közép- és felsőfokú oktatásban az utóbbi modell szolgál leggyakrabban alapvetésül.

A „tanító könyvtár” fokozatos megvalósításának egyik példája a Heidelbergi Egyetemi Könyvtár. Itt már megtették az alapvető lépéseket:

- kis (1-2 órás) oktatási egységeket szerveznek strukturált képzési koncepció alapján;
- folyamatos lehetőség van az oktatási egységek továbbfejlesztésére;
- a fentieket az internetre alapozott lehetőségek egészítik ki;
- a pedagógiai kompetenciát az e célra szervezett munkacsoport kialakítása biztosította.

A könyvtár 1999 folyamán 205 alkalommal szervezett rövid oktatást a következő témakörökből: a könyvtár használata (64 alkalommal), katalógus-használat (67), internethasználat (16), szakterületi bevezetés az információhasználatba (45), egyéb témák (13). Egy-egy oktatási csoportban átlagosan 10-11-en vettek részt, az oktatásban részt vevők száma az év folyamán: 2130 fő, nagyjából elsős éves egyetemisták, de növekszik az érdeklődő felsőséves és a gimnáziumi csoportok száma is.

A csoportos oktatást a hallgatók kiegészíthetik az internetre alapozott egyéni képzés útján, ahol könnyen áttekinthető és ellenőrizhető szakmai információkeresési ismereteket kapnak. E szolgáltatás kiépítése azonban rendkívül munkaerőigényes, ezért lassan halad.

A szolgáltatásokat egy technikailag jól felszerelt oktatóterem alapozza meg. A feladatokat 5-6 személy végzi, az ő állandó együttműködésük teszi lehetővé a tapasztalatok kicserélését, az újítások kidolgozását és bevezetését.

A heidelbergi tapasztalatok alapján a következő lépések látszanak szükségesnek ahhoz, hogy a német könyvtárügyben is megvalósuljon a „tanító könyvtár” ideálja:

- részlegeket vagy csoportokat kell létrehozni, melyek a képzéssel foglalkoznak;
- a képzésben részt vevő könyvtárosokat pedagógiai továbbképzésben kell részesíteni;

- össze kell hangolni a könyvtárakban folyó információhasználati képzést a főiskolákon és a középiskolákban folyóval;
- tovább kell fejleszteni az információ-didaktikai módszereket;
- ki kell építeni és minél szélesebb körben alkalmazni kell az internetre alapozott önképzési rendszereket.

(Katsányi Sándor)

00/411

XIAO, Daniel Yi: Experiencing the library in a panorama virtual reality environment = Libr.Hi Tech. 18.vol. 2000. 2. no. 177-184. p. Bibliogr.

Ismerkedés a könyvtárral: a valóságos könyvtár látványára alapozott virtuális bemutató kifejlesztése

Egyetemi könyvtár; Használók képzése -felsőoktatásban; Számítógép-hálózat

A jelen cikk az ún. panoráma alapú virtuális valóság (panorama virtual reality) internetes könyvtárhasználati képzésének lehetőségeit vizsgálja. Ismereti a Texas A&M University Sterling C.Evans könyvtárának projektjét, amely egy valóságos könyvtárbemutatót utánoz, 360 fokos virtuális „körséta” lehetőséggel. A könyvtár körbevezetéses bemutatásának mint oktatási formának három fejlődési fokozata létezik: a fizikai bemutató, a webes virtuális bemutató és a „virtuális valóság” bemutató. A projekt tanúsága szerint a panoráma alapú virtuális valóság technológia igen hatékonyan kombinálja a fizikai bemutatót és a web alapú virtuális bemutatót, lehetővé téve a navigálást, a nézelődést, az olvasást, a hangos tájékoztatást és a távoli hozzáférést. A cikk érinti a tervezést, a hardvert, a szoftvert és a költségek kérdését. Áttekinti az internet alapú virtuális valóság technológiákat, szakirodalmi áttekintést ad a témáról, és a jövőbeli alkalmazás lehetőségeivel is foglalkozik.

(Autoref.)

Lásd még 369